

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

Факультет іноземних мов

Кафедра англійської філології

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ 1
КУРСУ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З
ДОМАШНЬОГО ЧИТАННЯ**

Студентки ступеня вищої освіти МАГІСТРА

Галузі знань 0203 Гуманітарні науки

Спеціальності 8.02030302. Мова та література (англійська)*

Рибій Любові Вікторівни

Науковий керівник:

доцент, кандидат педагогічних наук

Глазунова Т.В.

м. Вінниця – 2016 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ.....	7
1.1.Психолого-педагогічна характеристика критичного мислення.....	7
1.2.Передумови формування критичного мислення та рівні його сформованості.....	14
1.3.Технології формування та розвитку критичного мислення.....	18
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	31
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ДОМАШНЬОГО ЧИТАННЯ.....	33
2.1.Перевірка рівня сформованості певних складових критичного мислення	33
2.2. Методичні рекомендації щодо організації та проведення занять з домашнього читання.....	38
2.3. Комплекс вправ для формування та розвитку критичного мислення на заняттях з домашнього читання.....	43
2.4. Пробне навчання з метою перевірки ефективності методики навчання критичного мислення на заняттях з домашнього читання.....	58
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	64
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	66
РЕЗЮМЕ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Ми живемо у світі, насиченому різноманітною інформацією, яка швидко збільшується. Це – світ, у якому ідеї постійно піддаються структурними змінам, новим перевіркам і переосмисленню, світ, у якому власне мислення потребує адаптації до мислення інших, де варто поважати прагнення чіткості, точності та ретельності, де навички інтелектуальної праці слід постійно підвищувати і удосконалювати.

Очевидно, що в сучасному інформаційному суспільстві, яке характеризує швидкі зміни в усіх його підструктурах, фахівцю будь-якої галузі вже недостатньо мати статичний запас знань, навичок та умінь. Становлення нової цивілізації вимагає від людини постійного оновлення знань, формування нових навичок і навіть розвитку нових видів мислення, зокрема критичного.

На думку багатьох науковців (В.Болотов, М.Вейнстайн, Т.Воропай, М.Кларін, Н.Кравченко, М.Ліпман, К.Мередит, Т.Олійник, Р.Пауль, Є.Полат, Дж.Стіл, Ч.Темпл, О.Тягло, Д.Халперн та ін.), критичне мислення (КМ) – це вміння досліджувати реальні виробничі та життєві ситуації; висувати різні варіанти розв'язання поставлених завдань, порівнювати, оцінювати, виявляти переваги і недоліки кожного з них, обираючи оптимальний; приймати самостійні рішення та прогнозувати їх наслідки.

Р. Пауль у книзі «Критичне мислення: що потрібно кожній людині, щоб вижити у швидкоплинному світі» пропонує розуміти під КМ не лише спосіб мислення над мисленням, а й спосіб поступового наближення до стандартів та цінностей, які характерні мисленню. Тобто, це – таке мислення, що провокує самовдосконалення.

Д. Халперн розглядає КМ як певний комплекс когнітивних технік та стратегій, які підвищують вірогідність досягнення бажаного результату. На її думку, для такого мислення характерними є контрольованість, цілеспрямованість, обґрунтованість.

Необхідність розвитку КМ вперше виникла у західній системі освіти у 80-их рр. ХХ ст. і була спричинена результатами міжнародного дослідження, які показали, що лише 25% школярів та студентів володіють навичками КМ. Як наслідок, з'явився педагогічний рух за розвиток у школярів та студентів КМ.

Порівняно із західними країнами, питання розвитку КМ в Україні є малодослідженим, адже його аналіз розпочався лише декілька років тому. Зокрема, ним займалися такі дослідники як В. Кремень, О. Пометун, О.Тягло, Т. Хачумян, О. Чуба.

В. Кремень та О.Тягло у своїх працях наголошують на важливості засвоєння КМ, адаптованого до специфіки національного менталітету.

Незважаючи на визнання науковцями і практиками необхідності розвитку в учнів і студентів КМ, в українській педагогіці та психології ця проблема досліджується вкрай рідко. Недослідженими також залишаються шляхи формування та розвитку КМ у студентів 1 курсу мовних спеціальностей на заняттях з домашнього читання.

Наявні суперечності між потребою сучасного суспільства в особистостях, здатних мислити критично, та недостатньою спрямованістю системи сучасної освіти на вирішення даної проблеми; між наявністю досліджень КМ та недостатньою розробленістю педагогічних аспектів розвитку КМ в процесі навчання, зокрема у студентів вищих навчальних закладів, робить тему дослідження «Розвиток критичного мислення у студентів 1 курсу мовних спеціальностей на заняттях з домашнього читання» надзвичайно **актуальною**.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичній розробці методики формування та розвитку КМ у студентів 1 курсу мовних спеціальностей на заняттях з домашнього читання.

Об'єкт дослідження – процес формування та розвитку КМ у студентів вищих навчальних закладів.

Предмет дослідження – технології формування та розвитку КМ у студентів 1 курсу мовних спеціальностей на заняттях з домашнього читання.

Завдання дослідження:

1. На основі вивчення психолого-педагогічних джерел здійснити науковий аналіз сутності КМ в педагогічному аспекті.
2. Визначити основні компоненти КМ, їх складові.
3. Теоретично обґрунтувати технології розвитку КМ у студентів 1 курсу мовних спеціальностей на заняттях з домашнього читання.
4. Практично розробити методику формування та розвитку КМ у студентів 1 курсу на матеріалі книги для домашнього читання.
5. Перевірити на практиці ефективність застосування запропонованої методики розвитку КМ у студентів 1 курсу мовних спеціальностей на заняттях з домашнього читання.

Методи педагогічного дослідження: аналіз науково-методичної літератури з психології, педагогіки з метою теоретичного вивчення проблеми; аналіз педагогічного досвіду, аналіз контрольних робіт студентів, опитування, спостереження для виявлення практичного стану досліджуваної проблеми; пробне навчання, кількісний і якісний аналіз його результатів.

Наукова новизна. Подальшого розвитку набуло теоретичне обґрунтування сутності критичного мислення в педагогічному аспекті, а також визначення його компонентів та складових.

Практичне значення: створено та перевірено на практиці технології розвитку КМ у студентів 1 курсу на заняттях з домашнього читання; розроблено показники рівнів сформованості умінь КМ у студентів; розроблений комплекс завдань може використовуватись в навчальному процесі вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації.

Апробація. Основні положення дослідження обговорювались на наступних конференціях: студентській науковій Інтернет-конференції «Сучасні проблеми лінгвістики, літературознавства та методики викладання мови і літератури» (Вінниця, 2015), XVI міжнародній студентській Інтернет-

конференції «МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: Інтеграційні тенденції в сучасному світі» (Вінниця, 2016), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультимедійному просторі» (Вінниця, 2016), конференції «Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі та школі» (Вінниця, 2016).

Структура та обсяг роботи. Магістерська дипломна робота складається із вступу, двох розділів, стиску використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 99 сторінок, основний текст викладено на 69 сторінках, список використаної літератури – 11 сторінках (90 джерел), додатки – 19 сторінках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Формування критичного мислення учнів початкових класів у процесі навчання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Тетяна Іванівна Хачумян. – Луцьк. – 2006. – 215 с.
2. Биккулова Г. Р. Развитие критического мышления в контексте медиаобразования / Г. Р. Биккулова // Инновации в образовании. – 2009. – №3. – С. 4 – 17.
3. Бичкова Н. А. Навчання читання автентичних текстів лінгвокраїнознавчого змісту / Н. А. Бичкова // Іноземні мови. – 1999. – №1. – С. 18 – 24.
4. Болотов В. Критическое мышление – ключ к преобразованиям российской школы / В. Болотов, Д. Спиро // Директор школы. – 1995. – №1. – С. 67 – 73.
5. Бондарук І. Методика розвитку критичного мислення учнів у процесі навчання всесвітньої історії [Електронний ресурс] / І. Бондарук – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/39_2/visnuk_8.pdf
6. Буцька І.В. Принципи активного навчання та критичного мислення / І. В. Буцька // Англ. мова та л-ра : наук.-метод. журн. – 2011. – №8. – С. 7 – 14.
7. Вайнштейн М. Критичне мислення як основа демократичного навчання / М.Вайнштейн // Рідна школа. – 2001. – №4. – С. 49 – 51.
8. Воевода Е. В. Критическое мышление как культурный феномен. – [Электронный ресурс] / Е. В. Воевода – Режим доступа: <http://mgimo.ru/upload/iblock/014/014421a281e2f342139de20bdc53283c.pdf>
9. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.В.Давыдова. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.
10. Гаврилюк Л. Формування критичного мислення учнів на інтерактивних уроках біології. – [Електронний ресурс] / Л. Гаврилюк – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2013/

visnuk_21.pdf

11. Гузеев В. В. О скрытом контексте в технологии развития критического мышления / В. В. Гузеев // Педагогические технологии. – 2006. – №2. – С. 16 – 22.

12. Данукало Н. Г. Використання деяких прийомів розвитку критичного мислення студентів при вивченні іноземної мови / Н.Г. Данукало, В.Д. Зубенко // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №4. – Бердянськ: БДПУ. – 2008. – С. 125 – 132.

13. Калинина С. Б. Педагогические возможности использования технологии критического мышления в работе со студентами [Электронный ресурс] / С. Б. Калинина // Вестн. Псковского гос. ун-та. Сер.: Социально-гуманитар. и психолого-пед. науки. – 2009. – № 7. – С. 203 – 205; <http://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskie-vozmozhnosti-ispolzovaniya-tehnologii-kriticheskogo-myshleniya-v-rabo...>

14. Калюжна І В. Розвиток мовлення та критичного мислення учнів на уроках іноземної мови / І. В. калюжна // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №4. – Бердянськ: БДПУ. – 2008. – С. 114–118.

15. Каплунович И. Понимание: диагностика и формирование / И.Я. Каплунович // Педагогика. – 2004. – №9. – С. 42 – 52.

16. Києнко-Романюк Л.А. Розвиток критичного мислення студентської молоді як загально педагогічна проблема: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Київ. – 2007. – 22 с.

17. Кириленко О. І. Формулювання цілей навчання для моніторингу навчальних досягнень / О. І. Кириленко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи : наукове видання / М-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. – 2011. – Вип. 27. – С. 105 – 110.

18. Климова Т.В. Способы формирования критического мышления студента / Т.В.Климова // Весник ОГУ. – 2012. – № 2. С. 78 – 85.
19. Клустер Д. Что такое критическое мышление? [Электронный ресурс] / Д. Клустер – Режим доступа: <http://testolog.narod.ru/Other15.html>
20. Коржуев А. Рефлексия и критическое мышление в контексте задач высшего образования / А.В. Коржуев, В. А. Попков, Е. Л. Рязанова // Педагогика. – 2002. – №1. – С. 18 – 22.
21. Король С. А. К классификации особенностей критического мышления / С. А. Король // Вопросы психологии. – №4. – С. 108 – 112.
22. Костюченко К. Є. Інтерактивні методи як засіб формування критичного мислення студентів на заняттях з англійської мови / К. Є. Костюченко // Наукові записки КДПУ. Серія: Філологічні науки (мовознавство) : зб. наук. праць / ред. Г. Д. Клочек [та ін.]. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка. – 2012. – Вип. 104, ч. 2. – С. 388 – 391.
23. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів / А.Кроуфорд, В.Саул, С.Метью, Д.Макінстер. – К.: Плеяда. – 2006. – 217 с.
24. Кушнір В. А. Особливості критичного мислення педагога / В.А. Кушнір // Рідна школа. – 2001. – №4. – С. 58 – 60.
25. Левицька Л. Домашнє читання як складовий компонент навчання іноземної мови в середній школі / Л. Левицька // Молодь і ринок. – 2014. – №11 (118). – С.90 – 94.
26. Липман М. Рефлексивная модель практики образования // Lipman M. Thinking in Education. – Cambridge. – 1991. – 25 с.
27. Липман М. Критичне мислення: чим воно може бути? / М. Липман // Постметодика. – 2005. – №2 (60). – С. 33 – 41.
28. Луценко Е. Л. Адаптація теста критического мышления Л. Старки / Е. Л. Луценко // Вісник Харк. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Серія: Психологія. – 2014. – № 1110. – С. 65 – 70.

29. Макаренко В. М. Як опанувати технологію формування критичного мислення / В. М. Макаренко, О. О. Туманцова – Х. : Основа. – 2008. – 92 с.
30. Мерзлякова Т. Ю. Критическое мышление. Что это? [Электронный ресурс] / Т. Ю. Мерзлякова – Режим доступа: <http://festival.1september.ru/articles/415219>
31. Мишковська Т. Д. Формування дослідницько-педагогічних умінь студентів в умовах модульної організації процесу навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Тернопіль. – 1999. – 19 с.
32. Мороченкова И. А. Формирование критического мышления студентов в образовательном процессе вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ирина Александровна Мороченкова. – Оренбург. – 2004. – 181 с.
33. Мороченкова И. А. Формирование критического мышления студентов в образовательном процессе вуза : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук. : 13.00.01 / Ирина Александровна Мороченкова. – Оренбург. – 2004. – 23 с.
34. Мусійчук С. М. розвиток критичного мислення студентів при вивченні іноземної мови / С. М. Мусійчук // Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти. – 2015. – Ч. 2. – №2. – С. 63 – 67.
35. Низовская И. Критическое мышление это... [Электронный ресурс] / И. Низовская // Библиотека в школе. – 2003. – №16. – Режим доступа: www.lib.1september.ru/htm
36. Нікітіна Н. Розвиток критичного мислення студентів немовних спеціальностей на заняттях іноземної мови. – [Електронний ресурс] / Н. Нікітіна – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2014/Pedagogica/5_159218.doc.htm
37. Панченко В. І. Застосування технології розвитку критичного мислення при викладанні «Історії України» [Електронний ресурс] / В.І. Панченко // Вісник Чернігівського національного педагогічного

університету. Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 108.2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_2_108_48

38. Пауль Р. У. Критическое мышление: Что необходимо каждому для выживания в быстро меняющемся мире [Электронный ресурс] / Р.У. Пауль. – 1990. – Режим доступа: <http://evolkov.net/critic.think/Paul.R/>. – Загл. С экрана. – Язык русс.

39. Петрик Л. В. Формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи у змісті дисципліни «Практичний курс англійської мови» / Л. В. Петрик // Вісник психології і педагогіки [Електронний ресурс] : зб. матеріалів Міжкафедрального методологічного семінару «Сучасні освітні стратегії формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи» (22 листопада, 2012 р., м. Київ) / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 10. – К. – 2012. – Режим доступу до збірника: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_10. – Заголовок з екрану.

40. Пометун О. Методика розвитку критичного мислення на уроках історії / О. І. Пометун // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. – 2012. – №1. – С. 3 – 7.

41. Пометун О.І. Методика розвитку критичного мислення на уроках історії [Електронний ресурс] / О.І. Пометун // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання – К. : Видавництво «Педагогічна преса». – 2012. – №4. – С. 9. – Режим доступу – <http://www/politik.org.ua/vid/bookscontent>.

42. Рибій Л. Застосування таксономії Блума при формуванні критичного мислення / Л. Рибій // Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі // Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції. / Гол. ред.

Ямчинська Т.І. – 14 квітня 2016 р. – Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю. – 2016. – С. 308 – 311.

43. Рибій Л. Поняття критичного мислення / Л. Рибій // Сучасні проблеми лінгвістики, літературознавства та методики викладання мови і літератури: тези доповідей та повідомлень наукової інтернет-конференції студентів; випуск 1 [21 грудня 2015 р.] / гол. ред.: Ямчинська Т.І.; – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД». – 2015. – С. 183 – 184.

44. Рибій Л. Розвиток критичного мислення на заняттях з домашнього читання / Л. Рибій // Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі та школі: тези доповідей та повідомлень наукової конференції викладачів та студентів факультету іноземних мов; випуск 20 [20 квітня 2016 р.] / гол. ред.: Ямчинська Т.І.; – Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2016. – С. 56 – 57.

45. Рибій Л. Технології формування критичного мислення у студентів / Л. Рибій // Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі // Матеріали XIV міжнародної студентської інтернет-конференції (Вінниця, 17-18 березня 2016 року) / Гол. ред. Ямчинська Т.І. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер». – 2016. – С. 143 – 145.

46. Роєнко Л. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до розвитку критичного мислення при опрацюванні художнього твору / Л.Роєнко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2013. – №46. – С. 45 – 50.

47. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: В 2-х т. Т.1. – М.: Педагогика, 1989. – 488 с.

48. Селиванова Н. А. Литературно-страноведческий подход к отбору текстов для домашнего чтения / Н. А Селиванова // Иностранные языки в школе. – 1991. – №1. – С. 61 – 64.

49. Селиванова Н. А. Домашнее чтение – важный компонент содержания обучения иностранным языкам в средней школе / Н. А Селиванова // Иностранные языки в школе. – 2004. – №4. – С. 21 – 26.

50. Сенчило А. З історії впровадження критичного мислення в сучасний освітній простір / А. Сенчило // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2010. – Випуск 33. – С. 237 – 278.

51. Синчишина О. А. Інноваційні комп'ютерні технології для розвитку учнів та вчителів – основа вдосконалення мислення при створенні проектів / О. А. Синчишина // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2013. – №1(8). – С. 11 – 18.

52. Скоромовська Н. Використання проблемного підходу для розвитку критичного мислення учнів / Н. Скоромовська // Султанівські читання. Актуальні проблеми літературознавства в компаративних вимірах. Збірник статей. – Івано-Франківськ. – 2014. – Випуск III. – С. 321 – 329.

53. Скоромовська Н. Розвиток критичного мислення старшокласників на уроках української літератури / Н. Скоромовська // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах : наук.-метод. та літ.-мистец. журн. – 2011. – № 6. – С. 74 – 81.

54. Скрипка Р. В. Аналіз англomовного художнього тексту з використанням технологій критичного мислення / Р. В. Скрипка // Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. – 2010. – Вип. XXIII, ч. 1. – С. 504 – 510.

55. Сулім А. А. Особливості формування критичного мислення як результату медіакритики та медіаосвіти [Електронний ресурс] / А. А. Сулім // Наукові записки Інституту журналістики. – 2013. – Т. 53. – С. 348 – 353. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_53_75

56. Сундеева Л. А. Использование технологии развития критического мышления на различных ступенях профессионального образования: [Электронный ресурс] / Л. А. Сундеева. – Режим доступа: www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science.

57. Терно С. Навчання критичного мислення – ознака середньовічної відсталості? / С. Терно // Історія в сучасній школі. – 2013. – № 6. – С. 25 – 31.

58. Терно С. О. Критичне мислення: стратегії та процедури // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2015. – Вип. 44, том 2. – С. 179 – 183.

59. Терно С. Світ критичного мислення: образ та мімікрія / С. Терно // Історія в сучасній школі. – 2012. – № 7-8. – С. 27 – 39.

60. Терно С.А. Эволюция идеи: рефлексивное мышление – критическое мышление – метакогнитивное развитие [Электронный ресурс] / С.А. Терно // Гуманитарные научные исследования. – 2013. – № 10 (26). – 7 с. – Режим доступа: <http://human.snauka.ru/2013/10/3900>

61. Терно С.О. Методика розвитку критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії: автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.02 / Сергій Олександрович Терно. – Київ. – 2015. – 43 с.

62. Ткаченко Л. І. Дослідження рівня сформованості критичного мислення майбутнього вчителя початкової школи / Л. І. Ткаченко // Наукові записки. Серія : Педагогічні науки (Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка) / ред. кол. : В. В. Радул, С. П. Величко та ін. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2015. – Вип. 141. – Ч. 1. – С. 150 – 154.

63. Ткаченко Л.І. До проблеми аналізу критичного мислення майбутніх учителів початкової школи в контексті компетентнісного підходу / Л. І. Ткаченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського ДПУ імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н.С. та ін.]. – Умань : ПП Жовтий О.О. – 2011. – Випуск 4. – Частина 2. – С. 42 – 49.

64. Ткаченко Л. І. Педагогічні умови формування критичного мислення як складової професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи / Л.І. Ткаченко // Професійна підготовка майбутніх фахівців у ВНЗ I-II рівнів акредитації з позицій компетентнісного підходу : наук.-метод. збірн. / за ред. О.М. Попенко, О.І. Мельничук. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – С. 65 – 69.

65. Ткаченко Л. І. Структура критичного мислення майбутнього вчителя початкової школи / Л. І. Ткаченко // Імідж сучасного педагога :

Всеукраїнський науково-практичний освітньо-популярний журнал. – Полтавський НПУ імені В.Г. Короленка; Полтавський ОППО імені М.В. Остроградського. – Полтава : ТОВ «АСМІ». – 2014. – № 5 (144). – 72 с.

66. Ткаченко Л. І. Формування критичного мислення у майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ткаченко Людмила Іванівна. – К. – 2015. – 278 с.

67. Туласынова Н. Ю. Развитие критического мышления студентов в процессе обучения иностранному языку : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. Ю. Туласынова ; Якут. гос. ун-т им. М. К. Аммосова. – Якутск. – 2010. – 21 с.

68. Удовиченко Г. А. Проблема розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках іноземної мови / Г. А. Удовиченко // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №4. – Бердянськ: БДПУ. – 2008. – С. 44 – 50.

69. Фёдоров А. В. Развитие критического мышления в медиаобразовании: основные понятия / А. В. Фёдоров // Инновации в образовании. – 2007. – №4. – С. 23 – 27.

70. Халперн Д. Психология критического мышления / Д.Халперн. – Режим доступа: http://skepdic.ru/wp-content/uploads/2013/05/Diane-Halpern_-_Psixologiya-kriticheskogo-myshleniya_Skepdic.ru_.pdf

71. Харлампыева Т. В. Формирование критического мышления студентов вуза как средства их защиты от негативных информационных воздействий в профессиональной деятельности : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук. : 13.00.08 / Татьяна Викторовна Харлампыева; Юж.-Ур. гос. ун-т. – Челябинск. – 2009. – 20 с.

72. Хачумян Т. І. Формування критичного мислення студентів вищих навчальних закладів засобами інформаційних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Тетяна Іванівна Хачумян. – Харків. – 2005. – 221 с.

73. Черних О. Б. Застосування таксономії Блума при формуванні у слухачів навиків мислення високого рівня / О. Б. Черних, Ю. О. Черних // Військова освіта. – 2013. – №2. – С. 189 – 195.

74. Чуба О. Є. Формування критичного мислення як психолого-педагогічна проблема сучасності / О. Є. Чуба // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – №3. С. 202 – 208.

75. Чудакова В. П. Використання опитувальника Р. Кеттелла у дослідженні «Індивідуально-психологічних особливостей особистості» – критерія сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності й конкурентоздатності особистості: 1 частина / В. П. Чудакова // Освіта та розвиток обдар. особистості : щоміс. наук.-метод. журн. – 2015. – № 2 (45). – С. 40 – 47.

76. Шакирова Д. М. Технология формирования критического мышления старшеклассников и студентов / Д. М. Шакирова // Педагогика. – 2006. – №9. – С. 72 – 77.

77. Шеремет М. Сутність і шляхи розвитку критичного мислення вчителів загальноосвітньої школи / М. Шеремет // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки. – 2012. – Вип. 9. – С. 328 – 333. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2012_9_65

78. Шестюк О.М. Навчання читання з використанням дидактичних матеріалів для самостійної роботи в старших класах середньої школи / О.М. Шестюк, І.М. Шульга // Іноземні мови. – 2003. – №4. – С. 15 – 20.

79. Bloom B.S. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals: Handbook I, cognitive domain. / B.S. Bloom. – New York: Longman. – 1994. – 112 p.

80. Butterworth J. Thinking Skills: Critical Thinking and Problem Solving. 2nd ed. / J. Butterworth, G. Thwaites. – Cambridge University Press: Cambridge. – 2013. – 354 p.

81. Facione A. Peter Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction / Peter A. Facione. – Millbrae, CA: The California Academic Press. – 1990. – P.155 – 157.
82. Forehand M. Bloom's taxonomy: Original and revised. In M.Orey (Ed.), Emerging perspectives on learning, teaching, and technology. – 2010. – P. 41 – 47. – Режим доступа: https://textbookequity.org/Textbooks/Orey_Emergin_Perspectives_Learning.pdf
83. Kurfiss, Joanne G. Critical Thinking: Theory, Research, Practice, and Possibilities. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 2. Washington, D.C.: Association for the Study of Higher Education. – 1988. – 164 p.
84. Lipman M. Critical thinking: What can it be? / Matthew Lipman. – Institute of Critical Thinking. Resource Publication. – 1988. – Series 1. – №1. – 12 p.
85. Merrilee H. Salmon Introduction to Logical and Critical Thinking. 6th ed. / H. Merrilee Salmon. – Boston: Wadsworth, Cengage Learning. – 2013. – 501 p.
86. Reed J. H. Teaching Critical Thinking in a Community College History Course: Empirical Evidence From Infusing Paul's model – Statistical Data Included / J.H. Reed, J. D. Kromrey // College Student Journal. June. – 2001. – Режим доступа: http://findarticles.com/p/articles/mi_m0FCR/is_2_35/ai_77399627/
87. Richard Paul Teaching Critical Thinking in the “Strong” Sense: A Focus On Self-Deception, World Views, and a Dialectical Mode of Analysis, Informal Logic Newsletter, Vol. IV. – 1982. – №. 2. –P. 2 – 6.
88. Stella Cottrell. Critical Thinking Skills, Palgrave Macmillan. – 2011. – 282 p.
89. Sternberg, Robert J. Teaching Critical Thinking, Part 2: Possible Solutions. The Phi Delta Kappan. Vol. 67, No. 4. Dec. – 1985. – P. 277 – 280.
90. Willingham DT. Critical Thinking. Why is it so hard to teach? / DT Willingham // American Educator Summer. – 2007. – P. 8 – 19.